

ИНТЕРНЕТ И СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ – НОВАТА ФОРМА ЗА ТРАФИК НА ХОРА

Виола Банкова

INTERNET AND SOCIAL MEDIA – THE NEW FORM OF HUMAN TRAFFICKING

Viola Bankova

Резюме: Трафикът на хора нарушава едно от основните права и ценности на обществото – личната свобода на гражданите. Това престъпление има международен характер и може да засегне интересите на няколко държави едновременно. С развитието на интернет и социалните мрежи, трафикът на хора също се пренасочва към тези платформи. Интернетът предоставя нови възможности за комуникация, запознанства и търсене на информация, но същевременно създава и нови рискове. В тази статия ще разгледаме проблема на трафика на хора в онлайн средите, както и неговите признаци и мерки за предотвратяване.

Ключови думи: трафик на хора, престъпност, интернет, социални мрежи, нарушение на права

Summary: Human trafficking violates one of society's fundamental rights and values – the personal freedom of individuals. This crime has an international character and can affect the interests of multiple countries simultaneously. With the development of the internet and social media, human trafficking has also shifted towards these platforms. The internet provides new opportunities for communication, networking, and information seeking, but it also creates new risks. In this article, we will examine the issue of human trafficking in online environments, as well as its signs and prevention measures.

Keywords: human trafficking, crime, Internet, social media, rights violation

УВОД

В епохата на информатизация, виртуалната среда се превръща в иновативен инструмент за разширяване потенциала на човечеството. Въпреки това, разнообразието от съвременните комуникационни средства и методите за получаване на информация в интернет също носят негативни последици. Достъпът до публикувана информация в онлайн пространството несъмнено отваря врати за криминализация на информационния обмен, което задължава да се засегне проблемът с

противодействието на трафика на хора в този нов контекст на технологично развитие.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Характеристиките на виртуалната среда подпомагат активното използване от страна на лица, занимаващи се с трафик на хора, на: интензивен обмен на информация, голяма потребителска аудитория, трансгранична комуникация, достъп до разнообразна информация и възможност за анонимност при публикуване.

Трафикантите предприемат мерки за легализиране на своите дейности, като се включват в работата на агенции за модели, недържавни агенции по заетостта, туристически компании, брачни и сватбени агенции, фирми за развлекателни събития, които набират танцьори, певци, актьори и други (Община Хисаря, n.d.). Набирането на потенциални жертви на трафик на хора се извършва чрез разпространение на реклами, включително онлайн, както и предлагане на сезонна работа, която не изисква специализирана трудова квалификация.

На сегашния етап от развитието на информационните технологии, глобалната компютърна мрежа, интернет, предоставя не само достъп до интересни ресурси, но и значително улеснява задачата на трафикантите. Използвайки различни тематични уебсайтове и социални мрежи, трафикантите могат да извършват престъпни действия отдалече, което им осигурява анонимност и затруднява разкриването на такива престъпления. Важно е да се отбележи, че широкото използване на интернет ресурси може да подпомогне всички аспекти на трафика на хора, включително набирането, транспортирането, трансфера, притежаването и измамата на хора, както и експлоатацията и легализацията на незаконни приходи. Трафикът на хора е престъпление, което има различни цели, като сексуална експлоатация, незаконна трансплантация и незаконно отнемане на органи, трудова експлоатация, детска порнография и други.

Глобалната мрежа се използва все повече като средство за набиране на хора и за трафик с цел сексуална и трудова експлоатация, както и с цел насилствен и фиктивен брак. Социалните мрежи и интернет страниците често се превръщат в средство за набиране на жертви. Голяма част от рекламите за услугите на жертвите, особено в случаите на сексуална експлоатация, се провеждат онлайн. Интернет се използва и за разпространение на порнографски материали, а на по-късен етап като форма на изнудване на жертвите, фигуриращи в същите тези материали. При сексуалната експлоатация и порнография особено уязвими са деца, млади жени, както и хора с по-ниско ниво на

информационна грамотност (Национална комисия за борба с трафика на хора, n.d.). Момичетата се подмамват с предложения за работа като сервитьорки, гувернантки, модели или хостеси, а някои сайтове директно предлагат интимни услуги. Набирането на момичета за сексуална и трудова експлоатация може да се осъществи и чрез сайтове за запознанства, известни като „брачни агенции“, осъществяващи дейността си без лицензии и преследващи съвсем различни цели. За мъжете, предложенията, разпространявани в интернет пространството, са свързани с трудова заетост в сферата на строителството, селското стопанство и в сектора на услугите. Въпреки това, при пристигане в приемащата страна, такива „работници“ биват лишавани от документите си за самоличност и средствата за комуникация, което от своя страна затруднява правоохранителните органи да бъдат уведомени за тяхното положение.

Най-уязвимите групи хора, които са потенциални жертви на трафикантите както в интернет, така и в обективната реалност са бедните, хората от семейства в неравностойно положение и сираците, тъй като вероятността от търсенето им в чужбина е незначителна. В случай че жертвите имат семейство или други близки роднини, те могат да бъдат принудени да заблуждават своите близки. Често срещана е следната измамна практика: когато жертвата, под влияние на насилие или заплахата за насилие към близките си, съобщава на семейството и приятелите си, че всичко е наред с нея. Тези методи позволяват на престъпниците да спечелят време и да отклонят подозренията от себе си.

Идентифицирането на лица, създаващи уебсайтове, представлява предизвикателство, поради факта, че блокирането на един сайт не предизвиква затруднения при създаването на нов такъв. Освен това, установяването на реалното местоположение на създателите на такива ресурси е изключително трудно, тъй като създаването на сайтове често се извършва от незаинтересовани компетентни лица, разположени в различни региони по света.

В същото време, местоположението на потенциалните жертви често е значително отдалечено от територията, където те са експлоатирани. Операциите от този вид са разпределени във времеви интервали. Географското разпространение на генерираното търсене и предлагане на трафик на хора допринася за интернационализацията на организираната престъпност, чрез международни престъпни връзки, които се осъществяват чрез различни форми на мрежово взаимодействие, като например използването на електронна поща и виртуална телефония (например Skype) за комуникация с потенциални купувачи и демонстрация на „жива стока“, както и използването на социални мрежи за търсене на купувачи и потенциални жертви на

трафик на хора. Интернет сайтовете, чрез които се разпространява информация за нелегална заетост, включват форуми, на които се предоставя информация за начините за достъп до забранено съдържание, социални мрежи като TikTok, Facebook, Instagram, ВКонтакте и други, както и услуги за споделяне на файлове като Яндекс диск, Google Drive, DropMeFiles и други.

Една от най-големите опасности за обществото е разпространението на забранено съдържание в Darknet, където уебсайтовете и потребителите са трудно откриваеми, тъй като цялата информация за тях, включително тяхното местоположение е надеждно скрито с помощта на мрежата Tor (Бутраменко, 2019, с. 92).

Възможността за дистанционно информационно взаимодействие между вербуващите престъпници и потенциалните жертви на трафик на хора представлява големи трудности при разследването и разкриването на подобни престъпления, както и в отношение на определянето на юрисдикцията на държавите в онлайн пространството. Осигуряването на ефективно и своевременно взаимодействие между правоприлагащите органи на различни държави е от съществено значение за установяването на фактите за трансграничен трафик на хора.

По данни на Националния статистически институт (НСИ) на Република България, през 2022 г. 87,3% от домакинствата използват интернет, което е с 3.8% повече в сравнение с предходната година. Въпреки това нашата страна има един от най-ниските проценти на населението, което ползва интернет в Европейския съюз.

Близо 79,0% от лицата, използващи интернет всеки ден или поне веднъж седмично на работа, вкъщи или на друго място, са на възраст между 16 и 74 години. Потребителите използват най-често интернет пространството с цел комуникация: телефонни или видео разговори (67,3 % – чрез приложения като Viber, WhatsApp, Skype, FaceTime, Messenger, Snapchat, Zoom, MS Teams, Webex), участие в социални мрежи (63,4 % – Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat, TikTok и др.). Най-активни потребители са младите хора на възраст между 16 и 24 години (95,1 %), както и лица с висше образование (94,2 %). Процентът е по-висок в градовете (88,8 %) и по-нисък в селата (82,4 %). Домакинствата с деца имат по-висок достъп до интернет (96 %) от домакинствата без деца (84,4 %). Най-висок е достъпът до интернет в Югозападния статистически район (90, 5%), а най-нисък – в Северозападния (83,1 %) (Национален статистически институт, 2022).

В доклада за 2023 г. на DataReportal, се посочва, че на база публикувани данни в рекламните ресурси на Meta, в Република България Facebook има 3,4 милиона потребители, а Instagram има 1,65 милиона потребители. Отчита се, че в началото на 2023 г., съгласно

актуализациите на рекламните ресурси на Google, в нашата страна YouTube има 4,42 милиона потребители (Kemp, 2023).

Има няколко организации, занимаващи се с трафика на хора в Република България в интернет пространството. Една от тях е Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ), която организира и координира дейността на отделните ведомства и организации по предотвратяване и противодействие на трафика на хора в съответствие с утвърдената от Министерския съвет национална стратегия и национална програма.

Друга организация е Националната телефонна линия за борба с трафик на хора 0800 20 1002, която предоставя безплатна и анонимна консултация и помощ на жертви или потенциални жертви на трафик, както и на хора, които имат информация за такива случаи. Телефонната линия работи 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата, и е достъпна от Република България и чужбина. На уебсайта на телефонната линия може да се намери информация за рисковите фактори, признаците, правата и услугите за жертвите на трафик.

Освен тези организации, има и други неправителствени организации, които работят в областта на борбата с трафика на хора в Република България, като например Фондация „Асоциация Анимус“, Център за социална рехабилитация и интеграция „Надежда“, Сдружение „Деметра“ и др.

Тези организации предоставят различни видове подкрепа на жертвите на трафик, като например психологическа консултация, социално съпровождане, правна помощ, образователни програми, приюти и центрове за закрила и помощ.

Националният център за безопасен интернет (НЦБИ) в Република България е учреден през 2005 г. от Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ (Фондация ПИК) с частичната финансова подкрепа на Европейската комисия (програми “Безопасен интернет” и от 2014 г. – „По-добър интернет за децата”). Той се ръководи от неправителствената Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ в партньорство с Асоциация „Родители“ и рекламна агенция ДеКони. През май 2006 г. Фондация ПИК стартира българската интернет Гореща линия за борба с незаконно и вредно за деца съдържание и поведение в интернет, която стана пълноправен член на Международната асоциация на интернет горещи линии INHOPE, обединяваща вече 43 държави.

През 2011 г. започна дейността си и Консултативна линия за безопасен интернет, която се поддържа от Асоциация Родители. НЦБИ е член и представител за Република България на европейската мрежа от 30 центъра за безопасен интернет Insafe в рамките на Механизма за свързване на Европа на Европейската комисия, както и на

изследователските мрежи „Децата на ЕС онлайн“ и „Децата на света онлайн“.

Българският НЦБИ работи в тясно сътрудничество с много ключови институции и организации в Република България и чужбина. Тридесет държавни институции, неправителствени организации и частни компании и асоциации, които имат пряко отношение към сигурността на децата и младите хора в интернет, са членове на Обществения съвет за безопасен интернет.

Фондация ПИК и Горещата линия реализират активно сътрудничество с правоприлагащите органи на основата на рамково споразумение с МВР, подписано през януари 2006 г. Опитът сочи, че доброто партньорство между Горещата линия и правоприлагащите органи в Република България и в други държави значително подобрява ефективността на борбата срещу незаконното или вредно за деца съдържание и поведение в интернет.

През 2021 г. Горещата линия получи и обработи 15694 сигнала, засягащи незаконно съдържание или поведение в интернет, от тях:

- изображения на сексуална експлоатация на деца (детска порнография) – 15276;
- детска еротика/нудизъм – 8;
- подмамване на дете – 24.

От получените сигнали 2540 са били предоставени на ГДБОП, 13046 са били препратени към други ИНОРЕ Горещи линии, 3 случая са били предадени на други компетентни български институции, а в 2 случая е било поискано изтриване на вредно за деца съдържание (Националният център за безопасен интернет, 2021).

Също така, през 2021 г. Консултативната група е получил 256 запитвания, касаещи следните области: вредно съдържание – 11, сексуален тормоз – 9, онлайн престъпления – 9, онлайн тормоз – 28, лични данни и информация – 9, секстинг (изпращане или получаване на сексуално съдържание) – 1, дигитално-медийна грамотност – 25.

Няма конкретни статистически данни за трафик на хора в интернет пространството за Република България. Този вид престъпност обикновено се извършва скрито и е много трудно за откриване и документиране. Въпреки това, трафикът на хора е сериозен проблем в Република България, като са засегнати предимно жени и деца. Често тези хора се принуждават да работят като сексуални работници или роби в различни индустрии. Те могат да бъдат принудени да се местят от едно място на друго и да бъдат подложени на физическо и психологическо насилие.

За да се противодейства на този вид измама, е важно да се подобри защитата на потенциалните жертви, да се увеличи информираността на

обществото за проблема и да се провеждат по-ефективни полицейски операции, за да се разкрият и преследват престъпниците.

Интернетът и трафикът на хора могат да носят сериозни последици, както за индивидите, така и за обществото като цяло. Някои от най-важните от тези последици включват:

- **Експлоатация:** Хората, които са жертви на трафик на хора, често се експлоатират и се използват за работа или проституция. Това може да доведе до тежки физически и психически увреждания, които могат да имат трайни последици.

- **Нарушаване на правата на човека:** Трафикът на хора е нарушение на правата на човека и достойнството на личността, като се нарушава правото на свобода и сигурност на личността.

- **Криминална дейност:** Свързан е с множество други форми на престъпност, като организираната престъпност, трафик на наркотици, измами и други.

- **Социални последици:** Може да доведе до разрушаване на семейства и нарушаване на социални връзки. Той може да доведе и до социална изолация на жертвите, тъй като те обикновено са принудени да живеят скрито.

- **Икономически последици:** Може да има сериозни икономически последици за обществото като цяло. Това може да включва загуба на трудова сила и намаляване на икономическия растеж.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В общ план, трафикът на хора и интернет пространството могат да имат сериозни последици за обществото като цяло. Затова е важно да се разглеждат и решават тези проблеми в единна стратегия, включваща правителствени и неправителствени организации, бизнеса и обществеността, за да се намали броят на жертвите и да се противодейства на този вид престъпност.

Интернет има двойствена роля в борбата с трафика на хора. От една страна може да помогне за разкриване и преследване на престъпниците, а от друга, да предпази хората от превръщането им в потенциални жертви.

Всичко това предопределя необходимостта, на първо място, от засилване на международното сътрудничество, с цел откриването на нови форми на вербуване и как да се справим с тях. На второ място, правоприлагащите органи следва да бъдат информирани за различните методи за вербуване на хората в интернет средата с цел тяхното използване. И не на последно място, на национално ниво е необходимо да се положат повече усилия и да се работи в насока за подобряване на икономическата обстановка в страната, което ще осигури достатъчни

доходи и гражданите няма да бъдат принудени да търсят работа в чужбина.

ЛИТЕРАТУРА:

- Бутраменко, В. Д. (2019). Торговля людьми и интернет: как это связано? *Молодой ученый*, (31), 91-93. <https://moluch.ru/archive/269/61899/>
- Национална комисия за борба с трафика на хора. (n.d.). *Стартира ежегодната национална кампания за противодействие на трафика на хора по повод 18 октомври – Европейския ден за борба с трафика на хора*. Извлечено месец дата, година, от [//antitraffic.government.bg/bg/news/5385-startira-ezhegodnata-natsionalna-kampaniya-za-protivodeystvie-na-trafika-na-hora-po-povod-18-oktomvri-%E2%80%93-evropeyskiya-den-za-borba-s-trafika-na-hora">https://antitraffic.government.bg/bg/news/5385-startira-ezhegodnata-natsionalna-kampaniya-za-protivodeystvie-na-trafika-na-hora-po-povod-18-oktomvri-%E2%80%93-evropeyskiya-den-za-borba-s-trafika-na-hora](https://antitraffic.government.bg/bg/news/5385-startira-ezhegodnata-natsionalna-kampaniya-za-protivodeystvie-na-trafika-na-hora-po-povod-18-oktomvri-%E2%80%93-evropeyskiya-den-za-borba-s-trafika-na-hora) // Natsionalna komisiya za borba s trafika na hora. (n.d.). *Startira ezhegodna natsionalna kampaniya za protivodeystvie na trafika na hora po povod 18 oktomvri – Evropeyski den za borba s trafika na hora*. Извлечено месец дата, година, от <https://antitraffic.government.bg/bg/news/5385-startira-ezhegodnata-natsionalna-kampaniya-za-protivodeystvie-na-trafika-na-hora-po-povod-18-oktomvri-%E2%80%93-evropeyskiya-den-za-borba-s-trafika-na-hora>
- Община Хисаря. (n.d.). *Кампания за противодействие на трафика на хора по повод 18 октомври – Европейския ден за борба с трафика на хора*. Извлечено месец дата, година, от <https://hisar.bg/hisar/%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8/> // Obshtina Hisarya. (n.d.). *Kampaniya za protivodeystvie na trafika na hora po povod 18 oktomvri – Evropeyski den za borba s trafika na hora*. Извлечено месец дата, година, от <https://hisar.bg/hisar/%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8/>
- Национален статистически институт. (2022, декември 9). *Използване на информационни и комуникационни технологии в домакинствата и от лицата през 2022 година*. Извлечено месец дата, година, от

<https://nsi.bg/bg/content/19914/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%81%D1%8A%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5/%D0%B8%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B7%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8-%D0%B8-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8-%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%B8-%D0%B2-%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B8-%D0%BE%D1%82-%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7-2022-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0> //

Natsionalen statisticheski institute. (2022, dekemvri 9). *Izpolzване на информатсионни и комуникатсионни tehnologii v domakinstvata i ot litsata prez 2022 godina*. Izvlecheno месец дата, година, от

Kemp, S. (2023, February13). *Digital 2023: Bulgaria*. DataReportal. <https://datareportal.com/reports/digital-2023-bulgaria>

Националният център за безопасен интернет. (2021). *Годишен отчет за дейността на Националния център за безопасен интернет*. Safenet.bg.

https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Public_report2021-BG.pdf // Natsionalen tsentar za bezopasen internet. (2021). *Godishen otchet za deynostta na Natsionalniya tsentar za bezopasen internet*. Safenet.bg.

https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Public_report2021-BG.pdf